

Πρόγραμμα «Πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας»

«Ιστορία του βιασμού: 16^{ος} – 20^{ος} αιώνας», Georges Vigarello:

Βασικά σημεία του έργου

Μητροπούλου Χριστίνα – Γεωργία

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1: Το φαινόμενο του βιασμού στο Παλαιό Καθεστώς

Κεφάλαιο 2: Το φαινόμενο του βιασμού στο Σύγχρονο Δίκαιο

Συμπεράσματα

Μεθοδολογία – Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Ο Ζορζ Βιγκαρελλό, στο έργο του «Ιστορία του Βιασμού: 16^{ος}-20^{ος} αιώνας», αναλύει την εξελικτική πορεία του φαινομένου του βιασμού στο προαναφερθέν χρονολογικό διάστημα. Τοποθετεί το ερευνητικό του ενδιαφέρον για το θέμα αυτό στην Γαλλία και αναφέρεται μέσω πληθώρας παραδειγμάτων κυρίως στην ερμηνεία του βιασμού ανά τα χρόνια και τους αιώνες καθώς και στην αντιμετώπιση των θυμάτων από το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης και την κοινή γνώμη της εκάστοτε εποχής.

Το έργο αυτό προσθέτει σημαντικά στην σοβαρότητα του φαινομένου, καθώς διαπιστώνεται η χρονική ανθεκτικότητα όχι απλώς του ίδιου, αλλά ιδιαίτερας της νοοτροπίας που κινεί τα νήματά του, η οποία αναλόγως της δυναμικής της στην κάθε κοινωνία, συντηρεί το φαινόμενο, με παραλλαγές. Η νοοτροπία αυτή είναι η πατριαρχία, η οποία δεν ευνοείται απλώς από το νομοθετικό σύστημα, αλλά και αντιστρόφως, επηρεάζει το σύστημα αυτό, και συνεπώς έχουν μια σχέση αλληλεξάρτησης, γεγονός που αποδεικνύει και ο Βιγκαρελλό στους πρώτους αιώνες του μελετητικού του πεδίου. Όπως είναι προφανές, η σχέση αυτή επηρεάζει και την στάση της κοινής γνώμης απέναντι στο φαινόμενο.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η συνοπτική ανάδειξη των βασικότερων σημείων του έργου για την ιστορία του βιασμού, με μεγαλύτερη έμφαση στα χαρακτηριστικά και τις εξελίξεις της νομοθεσίας αλλά και της κοινής γνώμης, ως προς την απόδοση ευθυνών και την αναγνώριση του φαινομένου, στο Παλαιό Καθεστώς και στο δίκαιο της σύγχρονης εποχής.

Κεφάλαιο 1^ο: το φαινόμενο του βιασμού στο Παλαιό Καθεστώς

Ξεκινώντας από τον ρόλο της νομοθεσίας και του δικαστικού συστήματος επί Παλαιού Καθεστώτος, παρά τις διαφορές ως προς την φύση και την εφαρμογή της που εντοπίζονται σε σύγκριση με την σύγχρονη πραγματικότητα, επιβεβαιώνεται η διαπίστωση ότι η σεξουαλική βία και η εκδίκασή της αλληλεπιδρούν με το κοινωνικό πλαίσιο και τις αλλαγές που συμβαίνουν σε αυτό (Vigarello, 2001: 20).

Εμφαντικό στοιχείο της εποχής, ορμώμενοι από τον 16^ο αιώνα, αποτελεί η έντονη θυματοποίηση των –θηλυκών- θυμάτων. Το χαρακτηριστικό της προκατάληψης διαδραματίζει μεγάλο ρόλο στην αξιοπιστία της μάρτυρος. Ο φόβος και η έλλειψη σεβασμού απέναντί της, η επικυριαρχία πάνω της από τον δράστη και η αδυναμία υπεράσπισης του εαυτού της καθίστανται επισφαλή με την οποιαδήποτε προ υπάρχουσα ή μη προκατάληψη σε βάρος της, οδηγώντας στην πεποίθηση της ηθελημένης παραίτησής της (βλέπε Ρουσσώ, Βολταίρο). Δεδομένης της συντήρησης της καχυποψίας αυτής στο χρόνο, με παραλλαγές, συντηρείται και η ιστορία του βιασμού, μέσω της τροποποίησης της φύσης των καταπιεστικών δομών για την γυναίκα (Vigarello, 2001: 14).

Εν συνεπεία αυτών, παρατηρείται μια απιστία των δικαστών απέναντι στις μηνύτριες. Αυτές γίνονται πιστευτές μόνο όταν υπάρχουν εμφανή στοιχεία, όπως σωματικά τραύματα, πράγματα του χώρου που έχουν υποστεί βλάβη, καταθέσεις άλλων μαρτύρων, τα οποία στοιχεία επηρεάζουν την απόδειξη της παραβιαστικής πράξης. Έτσι, ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της ιστορίας του βιασμού είναι η προσπάθεια διάρρηξης της αμεσότητας της σχέσης του ατόμου και της πράξης του, καθώς διαπιστώνεται ότι αυτό δεν παρίσταται πάντα συνειδητά σε ό,τι κάνει ή σε ό,τι υποβάλλεται, όπως επίσης διαπιστώνεται και η αναγκαιότητα ενστερνισμού της προαναφερθείσας παραδοχής (Vigarello, 2001: 13). Παρ' όλ' αυτά, μέσω δικαστικών παραδειγμάτων στην Ωξέρ και το Παρίσι, διαφαίνεται μία σχετική απάθεια απέναντι στα περιστατικά βίας, σεξουαλικού χαρακτήρα ή μη, η οποία ανταποκρίνεται στο πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο ενυπάρχει και φαίνεται από την απουσία καταδίκης των δραστών (Vigarello, 2001: 25).

Γίνεται μετάβαση, έτσι, σε ένα δεύτερο χαρακτηριστικό της εποχής, την ατιμωρησία των δραστών και την περιορισμένη εκδίκαση τέτοιων εγκλημάτων.

Το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης της εποχής προέβλεπε πολύ αυστηρές κυρώσεις και αιματηρές ποινές για τους παραβάτες, πχ το μαστίγωμα, την αγγόνη, την πυρά και άλλα. Σύμφωνα με τον Φουκώ, κατέχει ένα «οπλοστάσιο τρόμου», καλλιεργεί τον φόβο στους πολίτες προκειμένου να είναι νομοταγείς, τους εξοικειώνει με την κουλτούρα της τιμωρίας του παραβάτη, πιο βίαια ακόμα από το έγκλημα που αυτός έπραξε. Οι γραμμές αυτές της νομοθεσίας μπορεί να κανονικοποιούν μια υποτίμηση του ανθρώπινου σώματος, ωστόσο δεν εφαρμόζονται κατά γράμμα στην πραγματικότητα της εποχής. Τουναντίον, πιο σύνθητες φαινόμενο είναι οι διώξεις χωρίς εκτέλεση ή χωρίς κάποιο αποτέλεσμα, λόγω της ανασφάλειας των δικαστών σχετικά με την ωμότητα των προδιαγεγραμμένων ποινών, του ορθού της εφαρμογής τους, της διαθεσιμότητας των αναγκαίων οικονομικών και μη μέσων για την εφαρμογή της απόφασης (Vigarello, 2001: 26). Επιπλέον, τα νομοθετικά κείμενα δέχονται την επιρροή του εθιμικού δικαίου, των νομικών και την συνεισφορά του ρωμαϊκού δικαίου (Vigarello, 2001: 28).

Κατά την κλασική εποχή στην Γαλλία, οι εκδικάσεις για βιασμό δεν συνηθίζοταν να είναι ενδεδεχθείς. Η εξέταση της μήνυσης και των στοιχείων της δεν πραγματοποιείτο με την πρόβλεψη έμφαση, το ίδιο και η ανάκριση του κατηγορουμένου, ειδικότερα όταν η μηνύτρια είναι ενήλικη, ακόμη περισσότερο όταν δεν έχει σημειωθεί σωματική βλάβη. Όταν όμως τα προαναφερθέντα στάδια εξετάζονταν ενδεδεχώς, η προβλεπόμενη απ' τη νομοθεσία αιματηρή κύρωση του θύτη απ' το δικαστήριο δεν εφαρμοζόταν, αντιθέτως το τελευταίο επιβάρυνε τους κατηγορούμενους με χρηματική αποζημίωση ή τους τιμωρούσε με μαστίγωμα, στους οικονομικά άνετους και στους φτωχότερους θύτες αντιστοίχως (Vigarello, 2001: 32).

Αξιοσημείωτη, επίσης, χαρακτηρίζεται η διαβάθμιση των παραβιάσεων, με την βαρύτερη όλων να είναι η ληστεία, η οποία δεν κατέχει την ανώτερη θέση στην ιεραρχία των εγκλημάτων λόγω της ενδεχόμενης προκληθείσας σωματικής βλάβης ή την αρπαγή των αγαθών, αλλά λόγω της πρόθεσης απειλής τους θύματος από τον δράστη (Vigarello, 2001: 43). Επόμενο αυτού είναι η απόδοση αυστηρότερων κυρώσεων, καθώς η ακεραιότητα των αγαθών είναι σημαντική για την επιβίωση των ατόμων (Vigarello, 2001: 44). Αναφορικά όμως με το φαινόμενο του βιασμού, αυτό είναι περισσότερο βαρυσήμαντο όταν το θύμα του

θεωρείται αδύναμο, αθώο, όπως ένα ανήλικο άτομο. Σύμφωνα με τον Φερριέρ, στο «Λεξικό του Δικαίου του 1749», «όσο μικρότερο είναι το κορίτσι τόσο μεγαλύτερος εγκληματίας είναι εκείνος που τη βίασε [...] η παρθενία είναι το στολίδι των ηθών, η αγιότητα των δύο φύλων, η ειρήνη των οικογενειών και η πηγή της πιο μεγάλης φιλίας». Η θέση αυτή πηγάζει από το εθιμικό δίκαιο της εποχής που προέβλεπε την υποχρεωτική ύπαρξη της παρθενίας του κοριτσιού που προορίζεται για γάμο, η οποία επηρέαζε την κοινωνική της θέση, επομένως, ο βιασμός ανήλικων κοριτσιών είχε μεγαλύτερη βαρύτητα (Vigarello, 2001: 28).

Μάλιστα, ο δράστης φαίνεται να αδιαφορεί επιδεικτικά για την ηλικία του θύματος, στηρίζοντας πολλές φορές την ύπαρξη προθυμίας και συναίνεσης εκ μέρους του, την επιθυμία του να σαηνεύσει τον θύτη. Με άλλα λόγια, θεωρεί δεδομένη μία προκλητική στάση των θυμάτων, την οποία προσπαθεί να κανονικοποιήσει, ασχέτως της νομικής τους προστασίας (Vigarello, 2001: 51). Η αντίληψή του αυτή, περί προκλητικής στάσης των θυμάτων, επηρεάζει το δικαστήριο, αφού η εδραιωμένη και αφομοιωμένη από την κοινωνία κουλτούρα πρότασε την προκλητικότητα σαν χαρακτηριστικό του γυναικείου φύλου (Vigarello, 2001: 48).

Επιπρόσθετα, η βαρύτητα της παραβιαστικής πράξης κρίνεται και από την κοινωνική θέση του δράστη και του θύματος. Οι διαφορές των δημόσιων προσφωνήσεων και των κοινωνικών τίτλων ανάμεσα στον θύτη και στο θύμα κατευθύνουν την απονομή της δικαιοσύνης. Μέσω του δικαίου καθορίζεται το ποια άτομα διαθέτουν ή όχι ισχύ, με άλλα λόγια η κοινωνική κατηγοριοποίηση και η ύπαρξη ανισότητας μεταξύ των ατόμων. Το στηρίζει αυτό και ο Μυγιάρ ντε Βουγκλάν το 1757 δηλώνοντας ότι «ο βιασμός μπορεί να διαπραχθεί σε βάρος κάθε είδους ατόμων τού εν λόγω φύλου...Τιμωρείται με μεγαλύτερη ή μικρότερη αυστηρότητα ανάλογα με τη θέση τους» (Vigarello, 2001: 34). Για παράδειγμα, η κλασική νομολογία τείνει να δίνει διαφορετική βαρύτητα στις σεξουαλικές παραβιάσεις ανάλογα με το κοινωνικό κύρος του θύτη και του θύματος, αν πρόκειται για υπηρέτη και γυναίκα ανώτερης τάξης ή για τον κύριο του σπιτιού και την υπηρέτρια, με μεγαλύτερης βαρύτητας όλων αυτών την παρενόχληση της κυρίας υψηλής τάξης από τον υπηρέτη της (Vigarello, 2001: 36).

Παρεμφερές στοιχείο αποτελεί το πλέγμα γνωριμιών των εμπλεκομένων. Με βάση αυτό, η συμπεριφορά του δράστη κρίνεται αξιόποινη, κατακριτέα, βλαβερή ή όχι, γεγονός που αποδεικνύει ότι ο βιασμός δεν θεωρείται καθολικά και πάντα ως πράξη άξια μεγίστης προσοχής (Vigarello, 2001: 42).

Σχετικά με τα όσα έχουν προαναφερθεί έως αυτό το σημείο, συμπεραίνεται ότι επί Παλαιού Καθεστώτος δεν ήταν συχνή ούτε η μήνυση, ούτε η εκδίκαση, ούτε η καταδίκη για σεξουαλικά εγκλήματα. Αυτό δεν διατηρείται, όμως, καθώς κατά τους επόμενους αιώνες (16^{ος} και 17^{ος} αιώνας) παρατηρείται μια συντηρητική πρόοδος ως προς το ποσοστό των μηνύσεων και των δικών για βιασμό, με τις τελευταίες να καταγράφουν ακόμα μικρότερα ποσοστά (Vigarello, 2001: 51), χαμηλότερα όμως σημειώνουν οι καταδικαστικές αποφάσεις (Vigarello, 2001: 52).

Ο στιγματισμός, αντιθέτως, δεν παύει να υπάρχει. Η ύπαρξή του οδηγεί τα θύματα στην αποσιώπηση αναφορικά με την τραυματική τους εμπειρία (Vigarello, 2001: 53), παρατήρηση που δυστυχώς εξακολουθεί να υφίσταται ακόμα και σήμερα. Ο στιγματισμός αυτός γίνεται ακόμα πιο κρίσιμος όταν εισάγεται η διάκριση ανάμεσα στις γυναίκες με μεγάλη αξία και σε αυτές με μικρότερη, στις «αγνές» και στις μη αγνές. Το στερεότυπο των σωματικών αποτυπωμάτων και του επακόλουθου στιγματισμού του θύματος («μόλυνση») είναι δημοφιλές, μάλιστα η πεποίθηση αυτή περιορίζει το δικαίωμα του θύματος να καταδείξει τον δράστη (Vigarello, 2001: 55).

Κοινό στοιχείο της αναφερθείσας πραγματικότητας με την σύγχρονη αποτελεί επίσης η πεποίθηση της διατήρησης της βούλησης και της συνείδησης του θύματος κατά την διάρκεια του βιασμού, εννοώντας ότι το θύμα συναινεί και υποκύπτει (Vigarello, 2001: 73). Η νομοθεσία δεν αποσαφηνίζει την ύπαρξη ή μη συναίνεσης, παρά μόνο ασπάζονται την πεποίθηση περί φυσικής διάθεσης μέσων αντίστασης και ηθελημένης παραίτησης του θηλυκού θύματος. Σύμφωνα με αυτό βρίσκονταν πεφωτισμένοι όπως ο Βολταίρος, ο Ντιντερό, ο Ρουσσώ, με τον τελευταίο να υποστηρίζει πως «Η φύση έχει εφοδιάσει και τον πιο αδύναμο με όση δύναμη χρειάζεται για να αντισταθεί όποτε το θελήσει» (βλ. J. J. Rousseau, *Émile ou De L'éducation*, 1762, Garnier, Παρίσι 1951, σ. 448). Το χειρότερο αυτών είναι μία προσθήκη που κάνει ο Ρουσσώ χαρακτηρίζοντας

φυσική την ύπαρξη της «ψευδούς παραίτησης» στην γυναίκα, θεωρώντας ότι η τελευταία θέλει να κερδίσει την εύνοια του δικαστηρίου λόγω της αδυναμίας της (βλ. J. J. Rousseau, *Émile ou De L'éducation*, 1762, Garnier, Παρίσι 1951, σ. 449, Vigarello, 2001: 75-76).

Δεδομένης της έλλειψης ανεξαρτησίας των γυναικών, εκείνη την εποχή δεν αναφερόταν ο βιασμός ως τέτοιος, αλλά χρησιμοποιείτο ο όρος της απαγωγής. Με την απαγωγή (*rapt*) δηλωνόταν η ήδη υπάρχουσα ιδιοποίηση της γυναίκας από τον σύζυγο, τον αδερφό ή τον πατέρα της και ότι κάποιο τρίτο άτομο αποπειράται να την κάνει δική του, με την βία (Vigarello, 2001: 82). Έτσι, η σεξουαλική παραβίαση επί Παλαιού Καθεστώτος είχε δύο σημαντικά γνωρίσματα, την έννοια της ιδιοποίησης της γυναίκας και του σφετερισμού της. Υπό συνθήκη απαγωγής, ο βιασμός δεν έχει μόνο σεξουαλικό χαρακτήρα, αλλά είναι και ένα μέσο επιβολής και άσκησης εξουσίας στο θύμα (Vigarello, 2001: 84-85).

Οδεύοντας προς το τέλος της εποχής του Παλαιού Καθεστώτος, παρατηρείται μία τάση απόρριψης των βίαιων διαδικασιών ανάκρισης και των βίαιων ποινών που ήταν προδιαγεγραμμένοι στον ποινικό κώδικα (Vigarello, 2001: 103). Ακόμα, αρχίζει να γίνεται εμφαντικά μια διάκριση ανάμεσα στα αδικήματα κατά των αγαθών και σ' αυτά κατά της ζωής των άλλων, καθώς υπήρχε η αίσθηση περί αδικίας επιβολής αιματηρών ποινών για πράξεις που επιβουλεύονταν την ακεραιότητα των αγαθών αλλά ελαφρύτερων για όσες έβλαπταν τα άτομα (Vigarello, 2001: 105).

Μια σχετική άγνοια περί βίας σεξουαλικού περιεχομένου εξακολουθεί να υπάρχει, εφόσον δίνεται έμφαση στα ορατά σημάδια βίας, όπως πληγές που προκλήθηκαν από μαχαίρι. Γεγονός έκδηλο από τις αστυνομικές εκθέσεις, σχετικά με τις παράνομες ή και κολάσιμες απολαύσεις των ευγενών κατά τις επισκέψεις τους στα πορνεία. Οι τακτικές τις οποίες ήθελαν να εξασκήσουν όμως δεν χαρακτηρίζονται βίαιες και υποτιμητικές ως προς το άλλο άτομο (Vigarello, 2001: 119).

Η ρήξη της έως τότε κανονικότητας ξεκινά με αλλαγές στο ποινικό δίκαιο. Ο κίνδυνος της σωματικής ακεραιότητας και η κοινωνική απειλή χαίρουν μεγαλύτερης προσοχής από τον δικαστή, την οποία μέχρι αυτό το σημείο αυτός

κατηύθυνε στον «ανήθικο» χαρακτήρα της πράξης. Εναρκτήρια καινοτομία αποτελεί η ρήση του Σιεγιές, η οποία εντοπίζεται ως προοίμιο στο Σύνταγμα της 20^{ης} Ιουλίου 1789, στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: «Κάθε άνθρωπος είναι ο μόνος κύριος του εαυτού του και η κυριότητα αυτή είναι αναπαλλοτρίωτη». Η αναγνώριση και νομοθετική αυτή κατοχύρωση της αυτοδιάθεσης αλλάζει τα δεδομένα για την αντίληψη του βιασμού, καθώς αντιλαμβάνεται ως υποκείμενο πλέον το θύμα, ως αυτό το ίδιο πραγματικό φορέα του πλήγματος και όχι τους κηδεμόνες του, και τον ίδιο τον βιασμό ως σοβαρή τραυματική εμπειρία και όχι ως κάτι λιγότερο (Vigarello, 2001: 139-140).

Με τον ποινικό κώδικα του 1791, μάλιστα, η βαρύτητα του βιασμού κρίνεται από το μέγεθος της προσβολής καθαρά και παύει να σχετίζεται με την απαγωγή και την κλοπή που αναφέρθηκε προηγουμένως (Vigarello, 2001: 139-140). Συγχρόνως τούτων, χρησιμοποιείται πλέον ο όρος του βιασμού, αντί για αυτόν της απαγωγής, χωρίς όμως να είναι ολοκάθαρο το περιεχόμενο του που τον ποινικοποιεί (Vigarello, 2001: 144).

Επιπρόσθετες αλλά σημαντικές εξελίξεις για το πέρασμα στο σύγχρονο δίκαιο καθίστανται η σταδιακή αύξηση, περιορισμένη όμως, των μηνύσεων για παιδικούς βιασμούς, κατά το τέλος του 18^{ου} αιώνα. Αποδίδεται περισσότερη προσοχή στον άδολο χαρακτήρα των παιδιών-θυμάτων και στην ευθραυστότητά τους. Την παρουσία της κάνει επίσης αισθητή η κοινή γνώμη, μέσω διαφόρων μορφών παρεμβάσεων στις δίκες, επιστολές, μαζικές αντιδράσεις και μέσω εξασφάλισης υποστηρικτών, όπως δήμαρχοι, έμποροι (Vigarello, 2001: 161)

Κεφάλαιο 2: Το φαινόμενο του βιασμού στο Σύγχρονο Δίκαιο

Με το πέρασμα στο νέο αιώνα, η ιστορία του βιασμού τροποποιείται σημαντικά. Η νομοθεσία του 1791 αλλάζει με τη νέα Αυτοκρατορία, αποκτά μεγαλύτερη και πιο ευκρινή διάσταση με τα άρθρα 484 του Ποινικού Κώδικα που συντάχθηκαν μεταξύ 1808 και 1810 από το Συμβούλιο του Κράτους. Αυτό

γίνεται, όμως, με την επαν-υιοθέτηση κάποιων μαρτυριών για τους δράστες, ώστε να μην χαθεί πλήρως το αίσθημα φόβου που πρέπει να έχουν οι πολίτες απέναντι στην δικαιοσύνη, όπως και την συντήρηση της ανισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα, η οποία μεριμνά για την «ορθή» μορφή της οικογένειας (Vigarello, 2001: 181).

Εμβαθύνοντας περισσότερο, σημειώνεται μια ροπή για μεγαλύτερη διάκριση των εγκλημάτων και διευκρίνισή τους με νέα τυπολογία, η οποία και κατορθώνει να παρίσταται στα δικαστήρια. Για παράδειγμα, με το άρθρο 331 του Ποινικού Κώδικα, γίνεται διάκριση ανάμεσα στον βιασμό και στην προσβολή της αιδούς, και σύμφωνα με αυτό, οι πράξεις «που γίνονται βίαια σε βάρος ενός ατόμου με σκοπό την προσβολή της αιδούς του» επισείουν ποινικές κυρώσεις. Η τελευταία, δεν συμπεριλαμβανόταν στην γαλλική νομοθεσία μέχρι αυτό το σημείο και ο διαχωρισμός της από τον βιασμό είναι πολύ σημαντικός, διότι αφορά στην βιαιοπραγία με αισθησιακό χαρακτήρα. Περαιτέρω προσπάθειες γίνονταν κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα να διαχωριστεί επίσης η προσβολή της αιδούς με ή χωρίς βία (Vigarello, 2001: 181).

Μια άλλη εξέλιξη με τη νομοθεσία του 1810 είναι η εισαγωγή του στοιχείου της πρόθεσης εκ μέρους του δράστη και της απόπειρας. Η έννοια της απόπειρας είναι απύσχα, όμως η νομολογία ήδη καταδίκασε «τις εγκληματικές ενέργειες χωρίς αποτέλεσμα», ενώ στοχοποιεί «το σχέδιο και την ηθελημένη έναρξη της πράξης» και κάνει λόγο για «πράξεις παραπλήσιες με γεγονότα». Ωστόσο, η σκοπιά απ' την οποία αντιμετωπίζει το φαινόμενο του βιασμού διακρίνεται ακόμα από μία καχυποψία, για το αν αποτελεί βιασμό μία ανολοκλήρωτη πράξη (Vigarello, 2001: 187).

Η ηθική βία ήταν αρχικά αφανής στη ματιά της νομοθεσίας αλλά και της κοινωνίας. Δεν ήταν πιστευτή η ύπαρξή της, αφού δεν αποδεικνυόταν από σημάδια βίας στο σώμα, ο εξαναγκασμός δεν συνδεόταν απαραίτητα με την άσκηση σωματικής βίας, στοιχείο που ανασύρθηκε στην επιφάνεια μέσω των πρώτων ερευνών για την ατομική βούληση των θυμάτων και την επιβολή καταναγκασμού σε αυτά. Στο ίδιο χρονολογικό πλαίσιο, ο Βιγκαρελλό παρατηρεί μια ανοδική τάση στην καταγραφή των βιασμών ανηλίκων, αλλά και στην καταγραφή των μηνύσεων. Ο συγγραφέας σημειώνει ότι η ιστορική

επισκόπηση του φαινομένου φανερώνει το χάσμα μεταξύ της ενδεδειγμένης παρατήρησης του στοιχείου του εξαναγκασμού και του φορτίου της ντροπής και της υποψίας που επωμίζονται τα θύματα (Vigarello, 2001: 250-251).

Στις απολήξεις του 19^{ου} αιώνα, παρίσταται το κομβικό σημείο της ιστορίας του βιασμού. Η εννοιοδότηση αυτού συγκεντρώνει στα πλαίσιά της και την σωματική και την ηθική βλάβη που φέρουν τα θύματα. Σε αυτή την εξέλιξη προστίθενται και οι εξής: αναγνώριση, μέσω του προηγούμενου όρου, του εκβιασμού, της απειλής ή του αιφνιδιασμού. Δυναμική είσοδος της συνεισφοράς της ψυχολογίας στην εκτίμηση της ατομικής βούλησης, συγκεκριμενοποιώντας την διαφοροποίηση μεταξύ, για παράδειγμα, βιασμού ενήλικου και ανήλικου, την ανάληψη ή μη ευθυνών, την διαστροφή. Μεταξύ αυτών, πραγματοποιείται και η πρόσδοση συμπεριφορικών προτύπων του δράστη, ως νέο επιστημονικό αντικείμενο. Με την βελτίωση των μεθόδων της αστυνομίας, διακρίνεται ο βιασμός με φόνο και ο «δολοφόνος-βιαστής κατά συρροήν». Η ιατροδικαστική εξέταση καθιστά αναγκαία την σύνταξη πραγματογνωμοσύνης, προκειμένου αυτή να είναι δόκιμη, ενώ τέλος, τα στατιστικά στοιχεία που είχαν συλλεγεί έως τότε από την διοίκηση καταδεικνύουν την αυξητική τάση των εγκλημάτων με σεξουαλικό πρόσημο, με την συνεισφορά σε αυτό ιατρικών και άλλων ερευνών (Vigarello, 2001: 308-309).

Συμπεράσματα

Το έργο του Βιγκαρελλό είναι ιδιαίτερα επιμορφωτικό για την ιστορία του βιασμού. Αναφέρεται, μεν, σε συγκεκριμένο χωρο-χρονικό πλαίσιο, δεν είναι δύσκολο, όμως, να εντοπιστούν ομοιότητες με τη σύγχρονη πραγματικότητα ως προς την ερμηνεία του φαινομένου. Αισιοδοξία γεννάται από την βελτιωμένη αντιμετώπιση και βοήθεια των μηνυτριών γυναικών από τις αρχές, από την δυνατή παρουσία του ψυχολογικού αποτυπώματος στα θύματα από την παραβίαση, το οποίο συνυπολογίζεται πλέον, και από την καλύτερη ταξινόμηση των βιαιοτήτων (Vigarello, 2001: 310).

Συμπεραίνοντας, η ιστορική αναδρομή στο φαινόμενο του βιασμού καταδεικνύει ακόμα μία δυσκολία αλλαγής της κοινής αντίληψης για αυτόν και για τα θύματα. Γίνεται αντιληπτή, έτσι, η αναγκαιότητα ενδελεχούς μελέτης ώστε να βρεθούν οι κατάλληλοι μοχλοί που θα κλονίσουν την κανονικοποιημένη θυματοποίηση και θα αποδοθεί σεβασμός στο άτομο, στην γυναίκα, στην ελευθερία της έκφρασής της, της αυτοδιάθεσης και της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητάς της, με το έργο του Βιγκαρελλό να καθίσταται σημαντικός αρωγός σε αυτή την προσπάθεια που προβάλλεται αναγκαία την τρέχουσα εποχή.

Η ιστορική ανθεκτικότητα του φαινομένου δεν βασίζεται μόνο στην βία και στην ποικιλία δράστη-θύματος ή στην ασάφεια/έλλειψη του νόμου. Βασίζεται ακόμα και στην προώθηση της πατριαρχίας μέσω του νόμου και στην συντήρησή της στα δεσμά του, αλλά και στην κοινωνία, είτε με την απουσία συνέπειας ως προς την επίρριψη ευθυνών/απόδοση ποινών στους δράστες (βλ Παλαιό Καθεστώς), είτε μέσω της μειωμένης έμφασης στα περιστατικά βίας και στα θύματα. Κυρίως, όμως, λόγω της περιορισμένης νομοθετικής αναγνώρισης της ελευθερίας της γυναίκας και της ισότητας μεταξύ αυτής και του άνδρα. Η ίδια η ελευθερία της διαπιστώνεται ότι καταχράζεται και από το εξής παράδειγμα: επί Παλαιού Καθεστώτος, αναγνωριζόταν η 'ελευθερία' της να αντισταθεί στην παρενόχληση (ηθελημένη παραίτηση, λόγω πειρασμού – βλ Βολταίρος, Ντιντερό, Ρουσσώ). Ωστόσο, δεν μπορούσε να καταγγείλει τον βιασμό της χωρίς την συγκατάθεση του κηδεμόνα της. Παρά το γεγονός ότι αυτό έχει αλλάξει, δίνεται τροφή για προβληματισμό σχετικά με την ύπαρξη ή όχι καθολικής ελευθερίας των γυναικών και γίνεται εντονότερη η ανάγκη συμμαχίας για την απελευθέρωση κι άλλων γυναικών από το παραβιαστικό χέρι της πατριαρχίας.

Βιβλιογραφία

- Vigarello, Georges (1985), *Ιστορία του Βιασμού, 16ος – 20ος αιώνας* (μετάφραση: Λία Βουτσοπούλου, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001)